

УДК 786.2.071.1(477.83)(093) Т. Шухевич

З ІСТОРІЇ ОДНІЄЇ РОДИНИ (ДО 125-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШУХЕВИЧА)

Данута БЛАВИЧ

*Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові
вул. С. Крушельницької, 23, 79000 Львів, Україна,
тел.: 032 261 04 74*

У статті висвітлююся маловідомі сторінки з життя і творчості талановитого галицького піаніста і педагога Тараса Шухевича та його дружини Ольги з Бандрівських. Джерельною базою дослідження стали архівні матеріали і документи з фондів Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької та приватних колекцій.

Ключові слова: Тарас Шухевич, архів, спогади, піаніст, фортепіанне мистецтво, педагог.

18 січня 2011 р. минуло 125 літ від Дня народження відомого галицького піаніста та педагога Тараса Шухевича. Творча діяльність митця займала важливе місце у музичному житті Львова першої половини ХХ ст. Проте після смерті Т. Шухевича його прізвище вкрай рідко згадувалося у музикознавчих працях – в радянський час було небезпечно популяризувати творчість піаніста, небіжем якого був легендарний генерал-хорунжий Тарас Чупринка. Адже, на думку родини Шухевичів, свій псевдонім головний командир УПА прибрав з поваги до свого стрийка і вчителя гри на фортепіано. В роки незалежної України до постаті Тараса Шухевича зверталися педагоги Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка Н. Кашкадамова [3; 4; 5] та М. Сидор [7; 8], які у своїх дослідженнях основну увагу звертали на концертну діяльність, виконавський стиль та педагогічні засади митця.

У даній статті постать піаніста розглядається через призму його приватного життя. Воно зафіксоване у документах і матеріалах родинного архіву Крушельницьких та Бандрівських, який знаходиться у фондах Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові. Цей архів збирила і зберегла Одарка Бандрівська – співачка і багатолітній педагог Львівської консерваторії ім. М. Лисенка, донька найстаршої сестри Соломії Крушельницької Осипи. Одарка Бандрівська є фундатором музею Соломії Крушельницької, вона доклала багато зусиль для збереження пам'яті про славетну українську співачку та інших представників своєї родини. Пожовклі документи, програми концертів, фотографії, епістолярні матеріали, спогади Одарки про своїх рідних розповідають про цікаві й маловідомі сторінки з життя Тараса Шухевича та його дружини Ольги з Бандрівських і є важливим джерелом інформації для музикознавців.

Тарас Шухевич (1886–1951) є представником славного великого роду, з якого вийшло багато відомих церковних, громадських, музичних та суспільно-політичних діячів Галичини. Володимир Шухевич, батько майбутнього піаніста, – етнограф,

автор багатотомної праці “Гуцульщина”, відомий музичний та громадський діяч, організатор і засновник товариств “Руська Бесіда”, “Боян”, “Музичне товариство ім. М. Лисенка”, “Дністер”, один з ініціаторів заснування Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. Мати, Герміна з Любовичів, була організатором жіночих товариств, спілки “Труд” і “Клубу Русинок”. Володимир та Герміна Шухевичі виховали п’ятеро дітей, серед яких Тарас (Боба) був наймолодшим. Батьки прищепили своїм дітям любов до народної пісні та класичної музики; усі вони отримали музичну освіту.

У 1904 році Тарас закінчив Львівську гімназію і вступив на правничий факультет Львівського університету. Одночасно навчався в консерваторії Галицького музичного товариства на фортепіанному факультеті у класі відомого педагога Вілема Курца. У 1910 році він успішно закінчив обидва навчальні заклади. Потім ще два роки займався у Вілема Курца приватно. В цей час піаніст починає активну концертну діяльність. Поруч з творами композиторів-романтиків, у його репертуарі почесне місце посідають фортепіанні опуси Лисенка, а також твори сучасних композиторів. У 1909 році він вперше у Львові виконав Прелюдію В. Барвінського та п’єсу “Вечір в гренаді” К. Дебюссі. Піаністові був притаманний власний стиль, що відзначався романтичністю, тонким опрацюванням деталей, інтелігентністю виконання.

Саме у роки навчання почалася історія романтичних взаємин Тараса Шухевича та Ольги-Олени Бандрівської, найстаршої доньки Карла Бандрівського та Осипи з Крушельницьких. Ольга в той час закінчила Вищу Виділову Жіночу школу “Руського товариства педагогічного” і навчалася на фортепіанному відділі Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у професора Марії Криницької. Перші листи, написані Тарасом до шістнадцятилітньої Ольги, датовані 1906 роком. У листах юнак розповідав їй про мандрівки, коли іноді під дощем та пронизливим вітром він з товаришами підіймався в гори та підкорював вершини, ділився роздумами та мріями. Часто замислювався, як загартувати характер. В одному з листів писав так: “Хто не має волі, той нічого не варт на світі, ну а такого чоловіка, що нічого не варт, всі люди «опускають»”... [9]

Через два роки Тарас Шухевич та Ольга Бандрівська вже були офіційно заручені. Спільним захопленням молодих людей була музика, тому гостини Тараса в домі нареченої перетворювалися у справжні концерти. Згадуючи про ці роки, Одарка писала так: “Як я мала 6 літ, то сестра вже була 18-літньою дівчиною і вже мала судженого, пристійного молодця Тараса... Тарас Володимирович приходив вечорами до нас і грав на фортепіані. Дуже гарне у нього було туше. Я майже кожної днини засипляла при прегарній музиці славних композиторів Шопена, Ліста, Лисенка, Цезара Франка і інших... Від того часу я полюбила музику...” [1].

У спогадах Одарки знаходимо також цікаві згадки про побут, традиції і розваги галичан на початку ХХ століття: “Зимом на вечорниці-балі з танцями для неї (Ольги – Д.Б.) шилися нові суконки у доброї відомої кравчині Сепарчевої. Наприклад, пам’ятаю – одну ясно синю коронкову суконку. Тарас Володимирович дізнався що такої краски буде суконка і до дому перед вечорницями прислав велику китицю-“букет” синіх троянд (троянди були закрашені на синьо). Сестра завжди їхала під опікою мамуні. А повіз-“ф’якер” замовляти йшла дівчина, що вчилася хазяйнувати у мамуні і брала мене зі собою. А я була щаслива, що переїхалася і допомогла їм в довгих сукнях дістатися на баль” [1].

17 вересня 1912 року Тарас та Ольга побралися. Вінчалися в селі Підберізці. Як згадувала Одарка, “батько замовив автомашину, яких в тому часі було всього лише

дві на ціле місто Львів. Несподівано зачав падати сніг і машина ледве дібралася до села. Сніг падав кілька днів, так що я в місяці вересні спускалася на санчатах по вул. Чернишевського з гори на долину до вул. Словацького...” [1]

В особі дружини Тарас Шухевич знайшов вірну подругу і помічницю, яка розуміла і підтримувала його. Гармонію своїх стосунків вони зберегли впродовж всього спільного життя. Свою любов до Ольги висловив такими рядками: “Моя Олюнечко!.. Передовсім хочу Тобі мій ангелику пожелати, щоб була здоровенька, щоб не знала жадних неприємностей. Але що вже така людська натура, егоїстична, що і на себе ніколи не забуває, то і я для себе одного благаю у Тебе, не забудь часом згадати на того незносьного Бобилиса, котрий Тебе так страшенно любить, о Тобі мріє, до Тебе молиться. Може, то завелика просьба, але я гадаю, що така добра душа як Ти мені того не відмовить... Твій люблячий чоловік Боба” [9]. Тарас та Ольга були такі нерозлучні, що в родині навіть мали одне ім’я на двох: “Боби”.

Після весілля молоді поїхали в пошлюбну подорож до Італії і побували в гостині у Соломії Крушельницької, яка після одруження в 1910 році з італійським адвокатом Чезаре Річчоні мешкала у Віареджо. Повернувшись з Італії, Тарас Шухевич почав працювати як юрист у різних установах, проте робота в цій галузі йому не відповідала. Його манила праця на полі музичного мистецтва; він хотів реалізувати себе як піаніст і педагог гри на фортепіано. Але відчував і розумів, що для підвищення своєї кваліфікації йому потрібно поїхати за кордон. У 1913 році вступив до Музичної Академії в Берліні. Родичі з розумінням поставилися до рішення Тараса. За словами Одарки “батьки його і моєї сестри дали згоду місячно посилати певну квоту, щоб вистачило Тарасові і Олі на життя і на конечні потреби в Берліні” [1].

В Німеччині Тарас Шухевич займався у відомого піаніста Ернста Донаньї. Тоді ж розпочав активну концертну діяльність. За порадою свого педагога давав приватні лекції гри на фортепіано. Проте завершити студії перешкодила Перша світова війна. Шухевич був мобілізований до австрійського війська, потрапив на італійський фронт. На час його відсутності Ольга переїхала до батьків. У воєнні роки вона багато займалася рукоділлям: гачкувала, гаптувала, вишивала. Згодом почала приватно навчати дітей гри на фортепіано. Через декілька років обійняла посаду педагога гри на фортепіано у Вищому музичному інституті ім. Лисенка, в якому викладала до 1939 року.

Після завершення війни, у 1919 році Тарас Шухевич вдруге на два роки виїжджає до Берліна, де приватно займається у професора Карла Барта. Він бере участь у багатьох концертах у Львові та інших містах Галичини, також у Празі, Белграді, Берліні, Мілані. Основу його сольного репертуару склали твори українських композиторів – М. Лисенка, В. Барвінського, М. Колесси; виконує і твори Е. Гріга, Р. Шумана, К. Дебюссі, К. Сен-Санса, М. де Фальї. Великим успіхом користувалися виступи Т. Шухевича в складі камерно-інструментальних ансамблів разом із Романом Савицьким, Романом Криштальським, Петром Пшеничкою, Євгеном Перфецьким, а також в ролі концертмейстера зі співаками М. Голинським, Одаркою Бандрівською, С. Федичківською, М. Бошкович-Агатонович та ін. У виконавській діяльності піаніст дотримувався засад високого професіоналізму. Він популяризував у Галичині твори сучасних композиторів, був першим виконавцем багатьох фортепіанних опусів В. Барвінського, З. Лиська, М. Колесси, Л. Ревуцького та В. Косенка. Особливий резонанс у Львові викликав вечір музики для двох фортепіано у виконанні дуету

Р. Савицького і Т. Шухевича, який відбувся 17 жовтня 1937 року. У рецензії на цей концерт, яка належить перу В. Барвінського, читаємо: “Незважаючи на деякі різниці в характері техніки та виразу, обидва концертанти виявили знамениту “зіграність” і всебічний підхід до виконуваних творів та заскарбили собі справжнє мистецьке задоволення численно зібраної аудиторії з цієї такої вдатної і цікавої імпрези” [2].

На початку 1920-х років у піаніста виявилися ознаки важкої хвороби (цукровий діабет, що згодом ускладнився артрозом). Це перекреслило усі його сподівання на кар’єру концертуючого піаніста.

З 1922 року Шухевич в основному присвячує себе педагогічній діяльності. Разом з дружиною викладає фортепіано у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка (1922–1930, 1933–1939 рр.), у 1930–33 працює в польській консерваторії ім. К. Шимановського. Від грудня 1939 року, після реорганізації радянською владою музичних навчальних закладів, Тарас Шухевич – доцент фортепіанного факультету новоствореної Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка, одночасно очолює фортепіанний відділ Львівського музичного училища. Ольга ж переходить працювати у музичну школу-десятирічку при Львівській консерваторії (зараз – Львівська середня спеціальна музична школа-інтернат ім. С. Крушельницької).

Під час Другої світової війни Тарас Шухевич керував фортепіанним відділом Державної музичної школи з українською мовою навчання. У післявоєнні роки обійняв посаду професора і завідувача кафедри спеціального фортепіано у Львівській консерваторії. Серед його учнів – Н. Хитрова, Л. Стефанівська, Е. Бурачинський, І. Коць, А. Кос-Анатольський, М. Пшеничка (Загайкевич), О. Нижник-Попіль, Л. Коссак (Баб’юк), І. Соневицький, В. Витвицький, О. Кон, Р. Шухевич (Тарас Чупринка). Серед учнів користувався великою повагою, незважаючи на те, що був дуже вимогливим і ретельно опрацьовував з ними кожен епізод музичного тексту. Оксана Нижник-Попіль згадувала: “Особистість професора Т. Шухевича – це втілення порядності, принциповості, правдивості і душевного благородства поряд з високим професіоналізмом музиканта-піаніста, зразкового вихователя” [6], а Марія Загайкевич запам’ятала особливу шляхетність, що стосувалася як внутрішнього духовного світу, так і манери поведінки та зовнішнього вигляду Тараса Шухевича: “Приходив до консерваторії завжди елегантно одягнений, з аристократичним метеликом і декоративною хустинкою в кишені, приваблювали тонкі риси обличчя, достойна постава, вишукані манери” [7]. Родини Шухевичів та Бандрівських мешкали на вул. Шашкевича, якраз навпроти музичного училища, і тому учні часто займалися у них вдома. О. Нижник-Попіль зазначала: “Вірна подруга п. Ольга з великою пошаною піклувалася професором, здавалося, що вся ніжність й чутливість її опіки становила ціль її буття. В родині пп. Шухевичів панувала атмосфера взаємної поваги, злагоди і доброзичливості, що передавалось учням, які бували серед них” [6]. Ольга слідувала за харчуванням, дотримуючись суворої дієти, використовувала будь-яку можливість, щоби Тарас Володимирович зміг поїхати на лікування в санаторії, а в останні роки його життя супроводжувала чоловіка в Черче, Любінь Великий та в Цхалтубо.

У 1950 році Тарас Шухевич звільнився з консерваторії, якій він присвятив більше тридцяти років життя. Причиною звільнення, скоріше за все, був поганий стан здоров’я. Крім того, у 1950-х роках прізвище Шухевича було небажаним у списках викладачів консерваторії. Тарас Шухевич мужньо боровся із хворобою, та, на жаль, хвороба прогресувала. У лютому 1951 року його не стало. Поховали Т. Шухевича на Личаківському цвинтарі.

Ольга Шухевич майже на двадцять років пережила свого чоловіка. Вела дуже замкнутий спосіб життя, можливо, через проблеми з очима (глаукома і катаракта) та хворобу печінки. Про останні роки своєї сестри Одарка писала: “По смерті мого брата Володимира Карловича (1892-1949) і Тараса Володимировича так зложилося, що я і мамуня (Осипа Бандрівська – Д.Б.) з 3-х кімнат на I-ому поверсі перейшли до двох кімнат на IV поверсі до мешкання сестри Олі. Сестра ще за життя мужа пішла на емеритуру (пенсія – Д.Б.). По смерті мужа казала, що одна для неї потіха, що жиє разом з мамою... По смерті мамуні Оля сама собі спрятала кімнату, варила дієтичні страви. На два місяці літом виїздила щороку в село Дубина (там Бандрівські мали літній будинок – Д.Б.). Залюбки слухала радіопередачі, дивилася телевізор, читала газети, особливо польську “Polityka”. Щоденно виходила на прохід перед полуднем...” [1]. Ольги не стало 10 листопада 1970 року. Вона прожила 80 літ...

До ювілею Тараса Шухевича в Музично-меморіальному музеї Соломії Крушельницької у Львові була побудована виставка архівних матеріалів з фондів Музею та приватних колекцій педагогів Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка професора Наталії Кашкадамової, доцента Марти Сидор та викладача Львівського музичного училища ім. С. Людкевича Надії Кос. Більшість експонатів були вперше виставлені для широкого огляду.

На відкритті виставки у Музеї Соломії Крушельницької зібралися відомі львівські музичні діячі та представники родини Шухевичів. Звучали фортепіанні твори з репертуару Тараса Шухевича, спогади його учнів, звучали розповіді про життєвий та творчий шлях митця, який дотепер залишається зразком шляхетності, інтелігентності та самовідданого служіння високим ідеалам мистецтва.

1. *Бандрівська О.* Спогад про Ольгу Карлівну Бандрівську. – Рукопис. – ФСК-2829.

2. *Барвінський В.* Вечір творів на два фортепіано // Українська Музика. – 1938. – №1.

3. *Кашкадамова Н.* Музиканти в родині Шухевичів // Рід Шухевичів в історико-культурній спадщині України. Матеріали Міжнародної наукової конференції, с. Тишківці Городенківського р-ну, 10 липня 2005 р. / Під заг. ред. І. О. Андрухів, В. В. Марчука, Б. І. Купчинського. – Івано-Франківськ: “Нова Зоря”, 2007. – С.180–190.

4. *Кашкадамова Н.* Про виконання фортепіанних творів Миколи Лисенка західноукраїнськими піаністами // Українська фортепіанна музика та виконавство: Стильові особливості, зв’язки з музичною культурою Західної Європи. Матеріали III Науково-практичної конференції Асоціації піаністів-педагогів України. 17-20 жовтня 1994 р. – Львів, 1994. – С. 78–85.

5. *Кашкадамова Н.* Фортепіанне мистецтво у Львові: Статті. Рецензії. Матеріали. – Тернопіль, 2001. – 400 с.

6. *Нижник-Попіль О.* У професора Тараса Шухевича: Спогади. – Рукопис. – архів М.Сидор.

7. *Сидор М.* Життєвий та творчий шлях одного з фундаторів львівської фортепіанної школи – Тараса Шухевича // Рід Шухевичів в історико-культурній спадщині України. Матеріали Міжнародної наукової конференції, с. Тишківці

Городенківського р-ну, 10 липня 2005 р. / Під заг. ред. І. О. Андрухів, В. В. Марчука, Б. І. Купчинського. – Івано-Франківськ : “Нова Зоря”, 2007. – С. 190–199.

8. *Сидор М.* Тарас Шухевич (1886-1951) // Митці Львівщини. Календар ювілейних і пам’ятних дат на 2001 рік/ Упоряд. Н. Письменна, М. Кривенко. – Львів, 2001. – С. 22–27.

9. Матеріали особистого архіву Одарки Бандрівської у фондах Музично-меморіального музею С. Крушельницької у Львові.

THE STORY OF ONE FAMILY (ON THE OCCASION OF THE 125th ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF TARAS SHUKHEVYCH)

Danuta BILAVYCH

*The Solomiya Krushelnyts'ka Musikal Memorial Museum in Lviv
23 S. Krushelnyts'ka str., 79000 Lviv, Ukraine
tel.: 032 261 04 74*

The article examines little known aspects in the life and work of Taras Shukhevych, noted West Ukrainian pianist and music teacher, and his wife Olha, neé Bandrivska. The study is based on archival holdings of the Solomiya Krushelnytska Music Memorial Museum as well as on documents from private collections.

Keywords: Taras Shukhevych, archives, memoirs, pianist, piano art, teacher.

ИЗ ИСТОРИИ ОДНОГО РОДА (К 125-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ ТАРАСА ШУХЕВИЧА)

Данута БИЛАВИЧ

*Музыкально-мемориальный музей Соломии Крушельницкой во Львове
ул. С. Крушельницкой, 23, 79000 Львов, Украина
тел.: 032 261 04 74*

Статья раскрывает малоизвестные страницы жизни и творчества талантливого галицкого пианиста и педагога Тараса Шухевича и его жены Ольги из Бандривских. Источником для исследования послужили архивные материалы и документы из фондов Музыкально-мемориального музея Соломии Крушельницкой и частных коллекций.

Ключевые слова: Тарас Шухевич, архив, воспоминания, пианист, фортепианное искусство, педагог.

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2012

Прийнята до друку 13.09.2012